

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Radó Richard*

Cím: *Budapest diszpolgárai a XVII. század óta*

Forrás: *Pesti Hírlap*

Bn

1925. 9. 18.

(Hely)

(Dát)

(Köt. v. fiz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy *352.022*

Hely

Idő *'16 / 1921*

Személy

Helyszám

352. 17:1925

Közp. nyomt. XX. cs. 22. sz.

Budapest diszpolgárai a XVII. század óta.

Gratis polgárok, érdemes diszpolgárok és kényszer diszpolgárok. — Miért feledkezett meg a főváros gróf Apponyi Albertről?

Hatalmas, porlepte fölírások, amelyeknek elfakult lapjai visszaidézik a régi Pest romantikáját. Évszázados jegyzőkönyvek ezek, amelyek Buda és Pest képviselőtestületeinek határozatait örökítik meg tulajdonképpen német nyelven, de kétségtelenül magyar érzéstől áthatva. Minden sora ezen jegyzőkönyveknek a polgári öntudatot a munka becsületét és azt a céltudatos komoly törekvést tükrözteti vissza, amely a két testvérvárosnak boldogulását és fejlődését tűzte célul maga elé. Elvezetett lapozgatnom a jegyzőkönyveket azzal a kegyelettel, tisztelettel, amely a régi kor nemes eszméinek joggal kijár. Az érdemes polgárok megbecsülése egyik tiszteletreméltó jellemvonása a régi időknek. Már a 17-ik században jutalmazták a burgereket a „*gratis polgár*” címmel, később szerepelnek már a diszpolgárok, amelyeknek két kategóriáját kell megösmernünk: az igazi diszpolgárokat, akiket hazafias lelkesedéssel választottak meg és a „*kényszer diszpolgárok*”, akiknek megválasztását az önkényuralom ráparancsolta a város képviselőtestületére. Kezdjük a gratis polgároknál, akiknek megválasztása mindig nagy ünnepség keretében történt meg.

Gróf Esterházy Ferenc főkancellárt, aki nagy kegyben állott Mária Teréziánál és igen népszerű volt a két testvérvárosban. 1753-ban választották meg „*gratis polgár*”-rá. Az 5 kormányzata alatt hajtották végre az urbér szabályozását és a nagy tárgyi reformokat. Ugyancsak gratis polgárok voltak *Ürményi Bernát* és *József*. Utóbbi 1792-ben, tehát szintén Mária Terézia idejében tüntették ki ezzel a címmel azokért az érdemeikért, amelyeket a „*Ratio Educationis*”, a nemzeti nevelés rendszerének megalapításával és szervezési munkájával szerzett. Néhány budai és pesti polgár is részesült ebben a kitüntetésben. Buda és Pest képviselőtestületei külön választották diszpolgáraikat. A két város diszpolgárai sorában a legérdekesebb nevek szerepelnek, sokan olyanok, akiket az önkényuralom parancsára kellett megválasztani. E névsorban láthatók: báró *Bach Sándor*, báró *Haynau Gyula*, a „*breszlai hiéna*”, akit 1849-ben Pesten, 1850-ben pedig Budán választottak meg, báró *Jellasics József*, gróf *Grünne Károly*, a szász adjutánsa, herceg *Lichtenstein Ferenc*, herceg *Schwarzenberg Bódog*, akik mind az abszolút kormánytól kinevezett tanács „*kényszer diszpolgárai*”. Az igazi és lelkesedéssel választott diszpolgárok névsorában a legkitünőbb történelmi és polgári neveket találjuk, akiknek a haza és város ügyeinek előmozdítása az érdemük. Ezek között vannak: gróf *Czirák Antal* tárnokmester, *Szentkirályi Móric*, *Bezerédi István* gróf *Desseffy Aurél*, *Deák Ferenc*, báró *Eötvös József* és *Ignác*. Utóbbi tárnokmesteri működéséért kapta a diszpolgári oklevelet. Továbbá herceg *Esterházy Pál* külügyminiszter, 1848-ban, aki X. Károly francia király megkoronáztatásán Rheimsban, a monarchiát képviselte, *Klauzál Gábor*, *Mérey Sándor* királyi biztos, *Szemere Bertalan*. Az árvizkatasztrófe idején szerzett elövülhetetlen érdemeiért 1842-ben választották meg báró *Wesselényi Miklóst* diszpolgárnak, az árvizkárosultak felségítése körül szerzett érdemeiért pedig báró *Sina Simont*, *Feiler*

Ferenc bécsi polgárt, *Festetics Gusztáv* császári kamarást, *Landerer Lajos* nyomdászt, *Klee József* bécsi építőmestert választották meg. Diszpolgára Pest városának a svájci születésű *Ganz Abrahám*, a Ganz-féle vasgyár megalapítója. 1866-ban választották meg és egy évre rá lett öngyilkos *Dr. Stáhly Ignác* és dr. *Steinmossler N.* orvosok *József Ládor* orvosi ápolása és gyógyítása körül szerzett érdemeikért, gróf *O'donell Miksa* és *Ettenreich József* pedig azért lettek diszpolgárok, mert megmentették *Ferenc József* király életét „*Libényi acéljától*”. A félkegyelmű *Libényi szabólegény* tudvalevően merényletet akart elkövetni a király ellen *Erzsébet királyné* „*szerencés szülése alkalmából*” is lettek többen az udvar köréből diszpolgárok. Kevesen tudják például, hogy *Saphir Móric*, a magyar származású német humorista is fővárosunk diszpolgára és pedig 1838 óta, amikor azért választották meg mert a külföldön pénzt gyűjtött és előadásokat tartott árvizkárosultjaink javára. Az első zsidó vallású ember diszpolgársága feltűnést keltett akkorajt Pesten. Ugyanakkor lett Pest város diszpolgára *Liszt Ferenc* azért mert díjazás nélkül hangversenyt adott az árvizkárosultak javára. Kényszerdiszpolgára a fővárosnak herceg *Pashkevics Iván*, a Magyarország ellen küldött orosz hadak fővezére, akit nyilván azért jutalmaztak meg mert a világhíres fegyverletétel után büszkén jelentette a császárnak: „*Magyarország felséged lábai előtt hever*”. Ebbe a kategóriába tartoznak még a következők: báró *Lederer Ignác* tábornagy és budai hadikormányzó 1848-ban, akinek az egyetemi ifjuság macskazenét adott, mert megtagadta a magyar minisztertanács kérelmét a nemzetőrség felfegyverzéséhez szükséges fegyverek kiadása iránt. Gróf *Pálffy Móric* osztrák altábornagy, *Haynau* szárnysegéde, aki nemzete ellen küzdött és később Magyarország helytartója lett. Gróf *Leiningen Keresztély*, osztrák tábornagy, *Leiningen Károly* aradi vértanú nagybátyja. 1855-ben lett Pest diszpolgára.

Érdemeik alapján a következő külföldi származásukat választotta meg a képviselőtestület: *Hild József* bécsi származású építész, aki a Lloyd-épületet építette, ahol hosszú ideig volt a szabadelvű párt köre. Az ő terve szerint épült a lipótvárosi Bazilika ő építette az egri székesegyházat és az általa módosított tervek szerint épült az esztergomi Bazilika. *Maras-toni Jakab* velencei születésű festőművész. József nádor pártfogoltját, akinek festőiskolájában sok jeles művészünk tanult. A kiegyezés utáni esztendő-kben, különösen az egyesítés után a főváros törvényhatósága csak kiváló közéleti és hazafias érdemeket jutalmazott meg. Így díszpolgárai Budapestnek: id. gróf *Andrássy Gyula* (1871), *Simor János* hercegprimás, *Lengyel Miklós* egri kanonok, aki a Rókus-kórház előtti Mária-szobrot ajándékozta a városnak, *Kossuth Lajost* csak 1892-ben választották meg díszpolgárrá. Akkor töltötte be a száműzött hazafi kilenvenedik esztendőjét. Megelőzték a díszpolgárságban a nagy hontalant: *Munkácsy Mihály* (1882) és *Baross Gábor* (1891). Utánuk sorrendben következnek: *Jókai Mór* (1893), *Wekerle Sándor* (1894), *Kamermayer Károly* (1896), báró *Bánffy Dezső* (1898), báró *Fejérváry Géza* (1901), *Kléh István* (1907), ifj. gróf *Andrássy Gyula* (1910), *Vázsonyi Vilmos* (1918) és gróf *Apponyi Albert* (1921).

Érdekes, hogy a két utóbbi díszpolgárságról teljesen megfeledkezik *Gárdonyi Albertnek*, a kitűnő főlevéltárosnak most megjelent munkája, amely Budapest ötvenéves történetét tárgyalja és amely a főváros hivatalos kiadása. Ezek az események csak a közel-múlt esztendő-kben folytak le és még élénken emlékezetében van a laikus közönségnek is hogy 1921-ben az egész nemzet hódolt a legnagyobb élő magyarnak: gróf *Apponyi Albertnek*,
Radó Richárd.